

Grindžiamosios teorijos metodologija: B. Glaserio ir A. Strausso versijų skirtumai

Donata Petružytė
(*Socialinių tyrimų institutas*)

Įvadas

Grindžiamoji teorija yra kokybinių tyrimų metodas, skirtas teorijai kurti. Šio metodo teorinės prielaidos – amerikietiškas pragmatizmas ir simbolinis interakcionizmas. Taip dažniausiai pradedami straipsniai apie grindžiamosios teorijos metodą (toliau – GTM). Ilgainiui, bestudijuojant mokslinę literatūrą apie šį metodą, pradėjo kilti abejonių dėl minėtų teiginių teisingumo. Kai kurie autoriai užsimena, kad GTM – tai ne kokybinių tyrimų metodas, o veikiau bendra socialinių tyrimų metodologija. Be to, kai kur paminima, kad GTM pamatas nėra nei simbolinis interakcionizmas, nei jokia kita mikrosociologijos teorija ar socialinių mokslų filosofija. Tai yra visiškai neutralus metodas. Šie pavieniai teiginiai paskatino giliau panagrinėti GTM literatūrą, ieškant atsakymų į tokius klausimus kaip antai: kokia GTM vieta tarp kitų socialinių mokslų metodų? Kokiai tyrimų metodų paradigmai (kiekybinių ar kokybinių) ji priklauso? Su kokiomis sociologijos teorijomis yra siejama šio metodo kilmė? Šių klausimų analizė padėjo aptikti pamatinius istoriškai susiformavusių kelių GTM versijų skirtumus, kurie, deja, yra ignoruojami daugumoje publikacijų, nagrinėjančių GTM, ir tai kelia nemažą painiavą. Mūsų įsitikinimu, skirtingų GTM mokyklų nesutarimas, kaip traktuoti šį metodą, kokie yra esminiai jo principai ir procedūros, yra pirmasis klausimas, kurį reikia išsiaiškinti, norint teoriškai suprasti GTM ir praktiškai jį naudoti, atliekant socialinius tyrimus. Todėl šis straipsnis ir bus skirtas diskusijai, vykstančiai tarp skirtingų GTM mokyklų, aptarti ir šių mokyklų skirtumams (nuo tyrimo procedūrų ypatybių iki teorinių prielaidų) trumpai nušviesti.

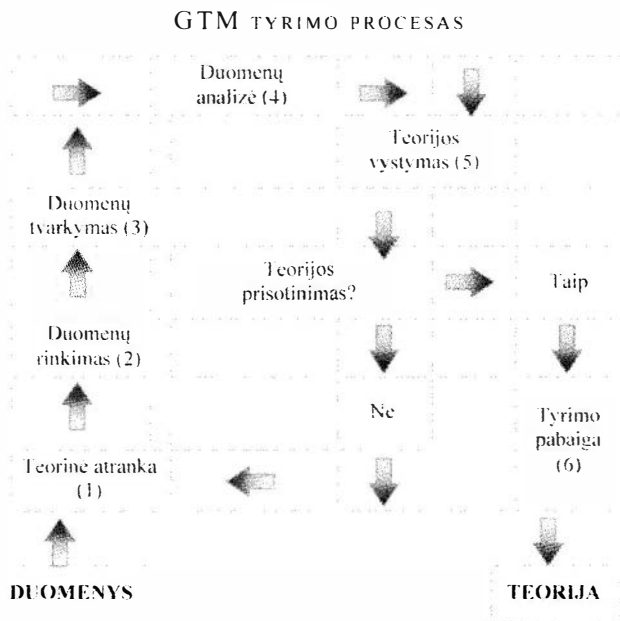
Grindžiamosios teorijos atsiradimas: grindžiamoji teorija kaip revoliucingas metodas

GTM XX a. viduryje pirmą kartą panaudojo ir aprašė du sociologai – B. Glaseris ir A. Straussas. B. Glaseris atstovavo kiekybinių tyrimų metodologijai, o A. Straussas – kokybinių. Pirmosios GTM knygos – „The Discovery of Grounded theory“ (1967) – įvade teigiama: dėl ironiškos karjerų jungties, šios knygos autoriai mokėsi atitinkamai Kolumbijos (primenančios Lazarsfeldo kiekybinę metodologiją ir Mertonso vidurinio lygmens teoriją) ir Čikagos (kuri iškart asocijuojasi su praktiškais kokybiniais tyrimais, negriežta metodologija ir neintegruotu teorijų pateikimu) mokyklose (pagal B. Glaser, A. Strauss, 1967). Taigi ši ironiška dviejų mokslininkų karjerų jungtis turbūt ir sudarė prielaidas sukurti unikalų sociologinių tyrimų metodą, padėjusį užpildyti „daug rūpesčių keliančią spragą tarp teorijos ir empirinio tyrimo“ (B. Glaser, A. Strauss, 1967:vii). Reikėtų paminėti, kad B. Glaserio ir A. Strausso metodas iškart susilaukė didžiulės sėkmės ir gana greitai išplito pasaulyje. Nors buvo sukurtas labiau kaip sociologinių tyrimų metodas, šiuo metu yra plačiai taikomas įvairių socialinių ir humanitarinių mokslų tyrėjų: slaugytojų, edukologų, vadybininkų, ekonomistų, socialinių darbuotojų, psichologų, informacinių sistemų, komunikacijos, slaugos, religijos bei politikos mokslų ir įvairių meno sričių atstovų, antropologų ir kitų.

Grindžiamoji teorija yra laikoma revoliucingu metodu (pagal K. Charmaz, 2000; D. Walker, F. Myrick, 2006). B. Glaseris ir A. Straussas paneigė XX a. pradžioje tarp sociologų vyravusią

nuomonę, kad „mūsų didieji protėviai (Weber, Durkheim, Marx, Veblen, Cooley, Mead, Park ir t. t.) sukūrė gana iškilų teorijų daugeliui socialinio gyvenimo sričių“ (B. Glaser, A. Strauss, 1967:10). Buvo manoma, kad šių didžiųjų protėvių palikuonys niekada negalės prilygti pirmųjų genialumui. Todėl tuo laikotarpiu daugelyje universitetų teorijų kūrimas buvo visiškai apleistas. O tiems, kurie vis dėlto bandė jas kurti, dažniausiai tekdavo susidurti su neigiamu kolegų ir mokytojų nusistatymu (pagal B. Glaser, A. Strauss, 1967). Todėl daugelis gabių mokslininkų apribojo save, sociologijos katedras ir institutus paversdami vien senųjų teorijų saugyklomis. B. Glaseris ir A. Straussas pateikia vaizdingą ir aštrų palyginimą, kad yra teorijų kūrėjų – tarsi „teorijų kapitalistų“, ir daugybė teorijų tikrintojų „proletariato“. Pastarieji yra mokomi tikrinti savo mokytojų darbus, tačiau ne sekti jų pavyzdžiu ir kurti naujas teorijas (B. Glaser, A. Strauss, 1967:11).

B. Glaserio ir A. Strausso įsitikinimu, „nereikia būti genijumi, kad sukurtum naudingą teoriją“ (B. Glaser, A. Strauss, 1967:viii). Tereikia plėtoti kitokią požiūrį į mokslinių tyrimų kanonus, susijusius su atrankos, kodavimo, patikimumo, validumo, konceptualizavimo, hipotezių kūrimo, įrodymų pateikimo ir kt. problemomis. GTM ir siekia sukurti tokias mokslinių tyrimų taisykles, kurios tiktų teorijoms kurti remiantis empiriniais duomenimis. Maža to. Tokias – duomenimis grindžiamas – teorijas autoriai supriešina su teorijomis, kurios yra kuriamos loginės dedukcijos būdu remiantis *a priori* prielaidomis, o ne duomenimis. Jų nuomone, nemažai tokių „didžiųjų“ teorijų dėl jų nepakankamo empirinio pagrįstumo „nėra naudingos nei tyrimams, nei teorinei pažangai, nei praktiniam pritaikymui“ (B. Glaser, A. Strauss, 1967:11). Priešingai, „grindžiamosios“ teorijos paprastai būna nuoseklios ir koncentruotos. Jos atitinka socialinę tikrovę ir veikia praktikoje, t. y. „suteikia mums reikšmingų prognozių, paaiškinimų, interpretacijų“ (B. Glaser, A. Strauss, 1967:1), be to, šios teorijos yra plačiai pritaikomos ir aktualios. Taip yra todėl, kad jos yra plėtojamos iš gausių empirinių duomenų, abstrahuojant ir konceptualizuojant, kaip pagrindinį instrumentą naudojant nuolatinę ciklišką teorinę atranką, duomenų rinkimą, lyginamąją analizę ir interpretaciją (1 pav.). Taigi tyrėjai, taikantys GTM, „užuot sukūrę teoriją ir paskui sistemingai

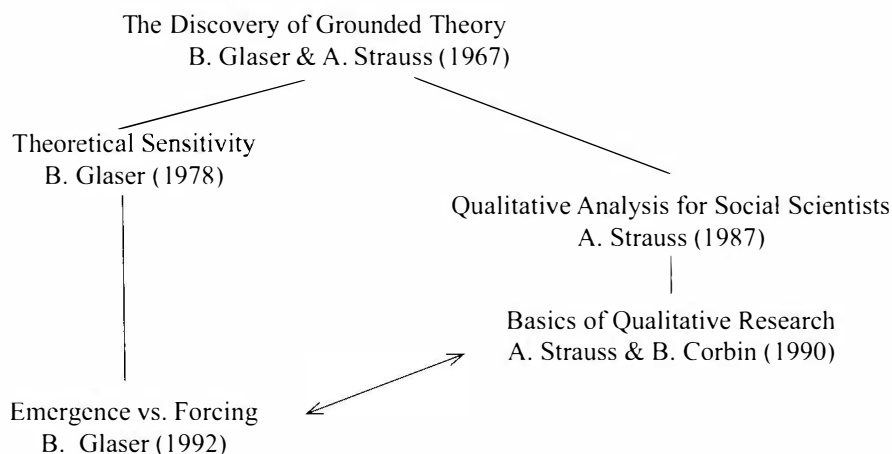
1 pav. GTM tyrimo procesas (pagal Pandit, 1996)

ieškoję įrodymų jai patvirtinti, visų pirma imasi rinkti duomenis ir tik tada sistemingai rutulioja teoriją, kylančią tiesiai iš duomenų“. Tad nedvejojant galima teigti, kad „grindžiamoji teorija metė iššūkį tuo metu vyravusiam loginiam dedukciniam teorijų kūrimo būdai“ (Dey, cituojama pagal D. Walker, F. Myrick, 2006, p.548).

Grindžiamosios teorijos istorija: skirtingų perspektyvų susiformavimas

Trumpai ir vienareikšmiškai apibūdinti pagrindinius GTM principus, procedūras ir technikas yra gana keblu. Kaip teigia D. Walker ir F. Myrick, GT „yra tyrimų metodas, dėl kurio dažniausiai diskutuojama ir ginčijamasi“ (2006, p. 547). Daugiausia painiavos, diskusijų ir nesutarimų kelia metodologinis dviejų GTM pradininkų – B. Glaserio ir A. Strausso – išsiskyrimas ir dėl to atsiradusios skirtingos GTM versijos.

„1960 m. B. Glaseris ir A. Straussas pradėjo bendrą darbą medicinos sociologijos srityje“ (I. Luobikienė, 2002:65). 1965 m. jie išleido knygą „Awareness of Dying“, kurioje buvo paskelbti bendro mirčių ligoninėse tyrimo rezultatai. Ši knyga „reprezentavo skirtingą empiriškai pagrįstos sociologijos stilių“ (I. Luobikienė, 2002:65) ir iš karto sulaukė didžiulio pasisekimo. Mokslininkų buvo paprašyta aprašyti tyrimo metodą, kurį jie taikė savo tyrimui. Tad 1967 m. B. Glaseris ir A. Straussas išleido pirmąją knygą apie GTM, kuri vadinosi „The Discovery of Grounded theory“. Ją taip pat lydėjo didelė sėkmė akademiniam pasaulyje. GTM pradėtas taikyti B. Glaserio ir A. Strausso studentų diplominiuose darbuose, rengiant disertacijas ir įvairiuose sociologinių tyrimų projektuose (pagal B. Glaser, 1978). Toks darbas paskatino toliau plėtoti GTM. Todėl po dešimties metų B. Glaseris išleido dar vieną knygą – atnaujintą pirmosios versiją, kartu supažindinančią su metodo patobulinimais. Dar po dešimties metų A. Straussas išleido knygą, skirtą GTM. Netrukus pasirodė dar viena A. Strausso ir jo kolegės J. Corbin knyga apie GTM „Basics of qualitative research“ (1990). Anot J. Kendall (1999), ji ir yra laikoma dabartinių diskusijų dėl GTM pradžia. Jos teigimu, A. Straussas ir J. Corbin dirbdami su studentais pastebėjo, kad daugeliui jų yra sunku analizuoti duomenis ir kurti nuosekliai išplėtotas teorijas, taikant GTM. Tad, pajutę poreikį užpildyti metodologinės literatūros spragą (susijusią su procedūrų, kurias naudojant, iš kokybinių duomenų būtų galima kurti prasmingas teorijas, trūkumu), autoriai ir parašė šią knygą. Pagrindinis jos tikslas – padėti tyrėjams, taikantiems GTM, „ypač pradedantiesiems, išmokti nuosekliai konstruoti galias ir nuoseklias teorijas“ (J. Kendall, 1999:745). Kaip atsaką A. Strausui ir J. Corbin, B. Glaseris 1992 m. išleido „Basics of Grounded Theory Analysis: Emergens versus Forcing“, kurioje nuosekliai sukritikavo A. Strausso ir J. Corbin darbą. B. Glaserio teigimu, daugelis jų idėjų yra nesuderinamos su pradinėmis grindžiamosios teorijos prielaidomis. Anot jo, A. Strausso ir J. Corbin knygoje yra pateikiamas konceptualaus aprašymo metodas. Jis yra geras, tačiau netapatus grindžiamosios teorijos metodui. Šio naujo sociologinių tyrimų metodo tikslas – konceptualus tiriamojo reiškinių aprašymas, paremtas išankstinėmis prielaidomis, o ne natūraliai iš duomenų kylančios teorijos atradimas (pagal B. Glaser, 1992). B. Glaserio knyga davė pradžią daugybei per ateinančius dešimtmečius išspausdintų tekstų apie GTM, kurie atskleidė, „kas, atrodo, buvo besivystantis metodologinis, o mūsų nuomone – paradigmatis skilimas ne vien tarp B. Glaserio ir A. Strausso, bet ir tarp B. Glaserio ir kitų grindžiamosios teorijos tyrėjų“ (J. Boychuk Duchscher, D. Morgan, 2004:607). Taigi nuo to laiko tyrėjai, taikantys GTM, yra įtraukti į B. Glaserio ir A. Strausso bei jų sekėjų diskusiją ir turi „grumtis su dviejų perspektyvų teoriniais skirtumais ir jų teikiama nauda“ (pagal J. Kendall, 1999:745).

2 pav. GTM veikalai: B. Glaserio ir A. Strausso išsiskyrimas (pagal G. Goldkuhl)

Baigiant reikėtų paminėti, kad vėliau A. Straussas ir J. Corbin išleido dar porą knygų, o B. Glaseris – dar apie dešimt veikalų, skirtų GTM. A. Straussas niekada nepaskelbė viešo atsakymo į B. Glaserio kritiką.

B. Glaserio ir A. Strausso grindžiamosios teorijos versijų skirtumai

Skaitant B. Glaserio straipsnius susidaro įspūdis, kad jis nori išgryninti klasikinę GTM versiją kaip atskirą socialinių tyrimų metodologiją ir „apginti“ ją nuo nuolatinių pertvarkymų, patobulinimų bei pritaikymų kokybiniais tyrimams. Tokius bandymus (kaip antai A. Strausso ir J. Corbin; K. Charmaz; A. Bryant'o; E. Gubos ir Y. Linkoln bei daugelio kitų) jis vadina GTM iškraipymu, redukavimu. B. Glaseris traktuoja juos kaip naujus tyrimų metodus viso labo prisi-dengiančius GTM pavadinimu ir vartojančius jos žargoną (pagal B. Glaser, 2004 b, (14)). Todėl klasikinė B. Glaserio GTM versija dar kitaip yra vadinama originaliąja ar ortodoksine. Tokiame kontekste kur kas reikšmingiau nuskamba J. Boychuk Duchscher ir D. Morgan (2004) teiginys apie paradigminių skilimą, įvykusį ne tik tarp B. Glaserio ir A. Strausso, bet ir tarp B. Glaserio ir daugelio kitų GT tyrėjų. Jie taip pat teigia, kad nepakankamas metodų ištakų ir jų skirtumų supratimas „įamžino aiškumo apie savitas jų savybes stoką“ (J. Boychuk Duchscher, D. Morgan, 2004:606). Geresnis jų supratimas, anot D. Walker ir F. Myrick (2006), galėtų mums padėti aiškiau ir tiksliau kalbėti apie GTM.

Pirmiausia svarbu aptarti pastabą, susijusią su B. Glaserio ir A. Strausso vartojama kalba. Abiem GTM versijoms būdingi tie patys terminai: kodavimas, nuolatinė lyginamoji analizė, teorinė atranka, memų rašymas ir kt. Taip pat labai panašūs tyrimo proceso elementai ir jų seka: duomenų rinkimas, kodavimas, lyginimas, kategorijų išskyrimas, teorinė atranka, esminės kategorijos plėtojimas, teorijos akūrimas. Problema ta, kad dėl šių kalbos ir tyrimo proceso panašumų bet kuri diskusija apie dvejų versijų skirtį tampa labai paini, nes paviršiniu lygmeniu nėra lengvai atpažįstamų jų skirtumų. Tačiau svarbiausi neatitikimai yra „susiję ne su kalba ar bendraisiais tyrimo procesais, bet su tuo, kaip tie procesai yra vykdomi. Be to, šie procesai „atspindi skirtingas metodologines prielaidas, kurios turi būti nušviestos ir suprastos, jeigu norime kompetentingai rinktis tarp skirtingų metodų“ (D. Walker, F. Myrick, 2006:550).

PROCEDŪRINIAI GTM SKIRTUMAI. Procedūrinių GTM versijų skirtumų esmę iš B. Glaserio perspektyvos būtų galima apibūdinti remiantis vienos jo knygos pavadinimu: iškilimas prieš forsavimą (angl. *emergence versus forcing*). „Nepaliaujamas teorijos iškilimo iš duomenų parbrėžimas yra subtili ypatybė, skirianti B. Glaserio požiūrį į GT nuo kitų tyrėjų, jo amžininkų“ (J. Boychuk Duchscher, D. H. Morgan, 2004:606). Kaip teigia J. Kendall (1999), A. Straussas ir J. Corbin norėjo suteikti konkretesnių priemonių naujokams, kad jie galėtų geriau suprasti GTM ir lengviau jį pritaikyti. Šios priemonės atspindi daugelio žmonių mąstymo būdą, kai siekiama paaiškinti kokį nors fenomeną. Todėl jų naudojimas kuriant teoriją turėtų tik palengvinti natūralų mąstymo procesą ir taip padėti tyrėjui geriau ir greičiau suprasti realaus pasaulio kompleksiskumą. Tačiau B. Glaseris kritikuoja A. Straussą teigdamas, kad pastarasis savo siūloma tyrimo logika kliudo atrasti tai, kas iš tiesų vyksta tiriamoje srityje. Be to, kiekviename žingsnyje naudojamas išankstinėmis nuostatomis paremtas priemonės (klausinėjimo technikas, analitinės schemas, diagramų formas ir kt.), forsuoja duomenis. Tai kliudo ar net iš viso užkerta kelią grindžiamajai teorijai natūraliai iškilti iš duomenų (pagal B. Glaser, 1992). B. Glaseris teigia, kad kiekvienam, kuris nori naudoti GTM, jeigu paprasčiausiai yra kantrus ir pasirošęs „praleisti laiką“ su duomenimis, esminės kategorijos ir pati teorija savaime iškils (pagal B. Glaser, 2004 a, (24)). Vienintelis dalykas, kurio siekia B. Glaseris, – sukurti taisykles, apsaugančias tyrimo duomenis ir iš jų kylančią teoriją nuo išankstinių nuostatų primetimo, dirbtinumo ir forsavimo. Todėl B. Glaserio GTM versijai būdingas tam tikras procedūrinis paprastumas ir lankstumas. Priešingai, A. Strausso ir J. Corbin versijai – pagalbinių technikų naudojimas, sudarantis sudėtingumo išpūdį. Kaip teigia Y. H. Jeon, vieni „palaiko A. Strausso planingą požiūrį, tvirtindami, jog jis nurodo tikslią tyrimo procedūrų seką, o daugelis kitų komentatorių argumentuoja, kad A. Strausso ir J. Corbin preskriptyvumas bei orientacija į procedūras iš tiesų užkerta kelią kūrybiškumui ir lankstumui, kurių vaidmuo yra esminis atrandant teoriją“ (Y. H. Jeon, 2004:254).

TEORINĖS GTM PRIELAIIDOS. Diskusija dėl teorinių GTM prielaidų nėra labai išplėtotą. Yra knygų ir straipsnių, kuriuose nagrinėjami atskiri procedūriniai ar kt. GTM versijų neatitikimai (B. Glaser, 1992; M. Annells, 1996; D. Walker, F. Myrick, 2006; J. Boychuk Duchscher, D. Morgan, 2004; Kendall, 1999; ir kt.), tačiau nė vienas išsamiau nenagrinėja GTM versijų teorinių prielaidų skirtumų. B. Glaseris ir A. Straussas taip pat tik kai kur užsimena apie tai, plačiau nediskutuodami. Vis dėlto, mūsų įsitikinimu, teorines metodo prielaidas aptarti, kad ir labai trumpai, būtų naudinga. Tai atskleistų, kad dvi GTM versijos yra iš esmės besiskiriantys metodai, nors patys jų pavadinimai ir pagrindiniai principai bei procedūros yra panašūs.

Mokslinėje literatūroje GTM dažniausiai yra siejamas su socialiniu konstruktyvizmu, simboliniu interakcionizmu, pragmatizmu ar fenomenologija. Pavyzdžiui, Ch. Goulding teigia, kad GTM užpildė interpretatyvistinės paradigmos tyrimų spragą, „išplėtodamas simbolinio interakcionizmo atstovų taikomus metodus“ (Goulding, 1999:4). Vis dėlto panašūs teiginiai nėra visiškai teisingi.

A. Straussas ir J. Corbin savo straipsnyje teigia, kad „grindžiamoji teorija savo teorinį pagrindą kildina iš pragmatizmo (Dewey, 1925; Mead, 1934) ir simbolinio interakcionizmo (Park ir Burgess, 1921; Thomas ir Znaniecki, 1918; Hughes, 1971; Blumer, 1969)“ (A. Strauss, J. Corbin, 1990:5). Tačiau norint taikyti GTM „nebūtina priklausyti šioms filosofinėms ir teorinėms orientacijoms“ (A. Strauss, J. Corbin, 1990:5]. Pakanka suprasti pagrindinius jų principus, svarbius taikant GTM (kaip antai socialinės tikrovės nuolatinės kaitos pripažinimas ir determinizmo atmetimas). Taigi A. Strausso versiją, remdamiesi paties autoriaus teiginiais, iš tiesų galime sieti su minėtomis sociologijos teorijomis.

B. Glaseris paneigia GTM ir simbolinio interakcionizmo ar kokios kitos sociologijos teorijos ryšį. „GT yra klaidingai laikoma [...] simbolinės interakcijos metodu“ (B. Glaser, 2004a, (38)). Grindžiamosios teorijos instituto forume rašoma: „savo naujausiuose veikaluose B. Glaseris tvirtina, kad simbolinis interakcionizmas nėra GT pagrindas“ (*Symbolic Interactionism, Feminism and Lences*). Maža to. Grindžiamoji teorija nėra metodas, kylantis iš kokios nors teorijos taikymo. Pati „grindžiamoji teorija yra savarankiška metodo teorija“ (B. Glaser, 1998:11). Taigi turbūt būtų teisinga pritarti J. Boychuk Duchscherio ir D. Morgano minčiai, kad dvi GTM versijos „atspindi skirtingas pamatines filosofines paradigmas, todėl atstovauja skirtingoms GT prieigoms“ (J. Boychuk Duchscher, D. Morgano, 2004:611).

GTM VIETA TARP KOKYBINIŲ IR KIEKYBINIŲ TYRIMŲ. Tai yra kitas pamatinis klausimas, kurį būtų svarbu aptarti, siekiant suprasti ir taikyti tyrimams GTM. Daugumoje sociologinių tyrimų metodų vadovėlių ir publikacijų, nagrinėjančių kokybinius tyrimus ar, konkrečiai, GTM, teigiama, kad tai yra kokybinių tyrimų metodas. Tačiau toks priskyrimas taip pat nėra visiškai teisingas. Vėlgi painiava kyla dėl dviejų metodo versijų atsiradimo arba, anot J. Boychuk Duchscherio ir D. Morgano, pradininkų paradigmų nutolimo.

A. Straussas ir J. Corbin GTM gretina su kokybiniais tyrimų metodais. Tai atsispindi jų reikšmingiausių publikacijų pavadinimuose: „Kokybinio tyrimo pagrindai: grindžiamosios teorijos kūrimo technikos ir procedūros“ (1990), „Kokybinė analizė socialiniams mokslininkams“ (1987). Vienas jų straipsnis yra pradedamas taip: „Naudodami grindžiamąją teoriją kaip pavyzdį, šiame straipsnyje nagrinėsime tris metodologinius klausimus, kurie yra apskirtai svarbūs visiems kokybiniais metodams“ (A. Strauss, J. Corbin, 1990:3]. Vienos savo knygų skyrelį jie paskiria kokybinių ir kiekybinių duomenų derinimui. Autoriai teigia: „Kuriant teoriją tiek kokybinės, tiek kiekybinės tyrimų formos turi savitą vaidmenį. Svarbiau ne kurią formą naudoti, bet veikiau, koks jų derinys paskatintų rutulioti teoriją“ (A. Strauss, J. Corbin, 2005:34). Vis dėlto knygoje nėra plačiau aptariamų kiekybinių duomenų rinkimo, analizės ir naudojimo ypatybės kuriant grindžiamąsias teorijas. Priešingai, autorių ir jų sekėjų darbuose akivaizdžiai pastebima tendencija kalbėti apie GTM iš kokybinių tyrimų perspektyvos.

B. Glaseris GTM (savąją versiją) įvardija kaip bendrą tyrimų metodologiją, tinkamą dirbti tiek su kokybiniais, tiek su kiekybiniais duomenimis (pagal interviu su B. Glaseriu). Nors pripažįstama, kad vyrauja tendencija naudoti kokybinius duomenis, teorijos gali būti kuriamos pasitelkus ir kokybinius, ir kiekybinius bei įvairius jų derinius, daugeliu atvejų reikia abiejų formų duomenų (pagal interviu su B. Glaseriu). Dar pirmojoje knygoje metodo autoriai paskiria visą skyrių kiekybinių duomenų rinkimo ir analizės ypatybėms GTM. Jie teigia, kad naujas požiūris į kiekybinius duomenis, kaip teorijų kūrimo šaltinį, „atves prie naujų kiekybinių duomenų analizės modelių ir strategijų, pasižyminčių savitomis taisyklėmis, kurios dar turi būti atrastos. Šie nauji analizės būdai išryškins kiekybinių duomenų turtingumą, kuris, kol dėmesys sutelkiamas į tikrinimą, yra tik implicitiškai numanomas“ (B. Glaser, A. Strauss, 1967:186).

Taigi, kaip teigia pats B. Glaseris, GTM yra ypatinga, „ribas peržengianti bendroji tyrimų metodologija“ (B. Glaser, 2004 a, (17)). Ypatinga ir unikali tuo, kad savo pamatinėmis nuostatomis, tikslais, principais ir procedūromis skiriasi tiek nuo kokybinių (kuo tikslesnio subjektyvių realybių atspindėjimo ir jų aprašymo), tiek nuo kiekybinių (sukurtų teorijų tikrinimo) tyrimų. Taisant GTM pasitelkus induktyvų konceptualizavimą ir abstrahavimą yra sukuriama savarankiška teorija. Todėl grindžiamosios teorijos lyginimo su fenomenologiniu, etnografiniu, biografiniu ar atvejo tyrimu rezultatas yra paviršutiniškas GT perdirbimas į vieną iš kokybinių duomenų analizės rūšių (pagal B. Glaser, 2004 a, (17)).

Baigiant straipsnį norėtųsi pacituoti J. Kendall – tyrėją, išbandžiusią ir B. Glaserio, ir A. Strausso siūlomus metodus. Ji teigia: „prieš pradėdant rinkti ir analizuoti grindžiamosios teorijos duomenis reikia aiškiai suvokti, koks yra tyrimo tikslas, ir ar tyrimo klausimas yra tinkamas taikyti grindžiamosios teorijos [metodą]. A. Strausso ir J. Corbin (1990) požiūris yra nuostabus konceptualaus aprašymo metodas [...]. Tačiau aprašymas, kad ir koks konceptualus atrodytų, vis viena tėra aprašymas. Sunkiausia grindžiamosios teorijos analizės dalis yra perėjimas nuo aprašymo prie konceptualizavimo ir teorizavimo. Konceptualus mąstymas ir rašymas apie duomenis reikalauja laiko. Aprašinėti yra daug lengviau. [...] Vienas grindžiamosios teorijos požiūris nebūtinai yra geresnis negu kitas. Apsisprendimas, kurį požiūrį rinkti, priklauso nuo tyrimo tikslo: ar tai aprašymas, ar konceptualizavimas“ (J. Kendall, 1999:755–756).

Išvados

Dvi pagrindinės versijos – B. Glaserio ir A. Strausso – vadinasi taip pat – grindžiamoji teorija. Svarbiausi terminai, principai bei elementai ir tyrimo procesas yra labai panašūs, o daugeliu atžvilgiu beveik vienodi. Dažniausiai įvairiose publikacijose bei tyrimų vadovėliuose šios versijos nėra atskirai aptariamoms. Neretai pasitenkinama nuoroda į įvykusią schizmą.

Mūsų bandymas atsakyti į gilesnius klausimus, t. y. išsiaiškinti GTM teorines prielaidas ir vietą tarp kiekybinių bei kokybinių tyrimų parodė, kad B. Glaserio ir A. Strausso versijos iš tiesų gali būti laikomos visiškai skirtingais metodais. A. Strausso versija – iš pragmatizmo ir simbolinio interakcionizmo kylanti kokybinių tyrimų metodologija. B. Glaserio – atskira tyrimų metodologija, peržengianti kiekybinių ir kokybinių tyrimų paradigmų skyrimo ribas ir kartu savarankiška šią metodologiją pagrindžianti teorija.

LITERATŪRA

1. **Anells M.** Grounded Theory Method: Philosophical Perspectives, Paradigm of Inquiry, and Postmodernism. *Qualitative Health Research*. 1996. Vol. 6. N. 3. P. 379–393.
2. **Boychuk Duchscher J., Morgan D.** Grounded Theory: Reflections on the Emergence vs. Forcing Debate *Journal of Advanced Nursing*. 2004. Vol. 48. N. 6. P. 605–612.
3. **Charmaz K.** Grounded Theory: Objectivist and Constructivist Methods. *Handbook of Qualitative Research* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2000. P. 509–535.
4. **Glaser B.** *Doing Grounded Theory: Issues and Discussions*. Mill Valley, CA: Sociology Press, 1998. P. 254.
5. **Glaser B.** *Emergence vs. Forcing: Basics of grounded Theory Analysis*. Mill Valley. CA: Sociology Press, 1992. P. 129.
6. **Glaser B.** The Future of Grounded Theory. *Qualitative Health Research*. 1999. Vol. 9. N. 6. P. 836–845.
7. **Glaser B.** *The Grounded Theory Perspective: Conceptualization contrasted with Description*. Mill Valley. CA: Sociology Press, 2001. P. 232.
8. **Glaser B.** *Theoretical Sensitivity: Advances in Methodology of Grounded Theory*. Mill Valley. CA: Sociology Press, 1978, P. 164.
9. **Glaser B.** *Naturalist Inquiry and Grounded Theory*. Forum: Qualitative Social Research [http://www.qualitative-research.net/fqs-texte/1-04/1-04glaser-e.htm]. 2004 b. Vol. 5. N. 1.
10. **Glaser B., Holton J.** *Remodeling Grounded Theory*. Forum: Qualitative Social Research [http://www.qualitative-research.net/fqs-texte/2-04/2-04glaser-c.htm]. 2004 a. Vol. 5. N. 2.
11. **Glaser B., Strauss A.** *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. New York: Aldine de Gruyter, 1967. P. 274

12. **Goldkuhl G.** *The GT Debate: the Position of MGT* [<http://www.ida.liu.se/~gorgo/pres/MGTinGTdebate.pdf>].
13. **Goulding Ch.** *Grounded Theory: some Reflections on Paradigm, Procedures and Misconceptions* [http://www.wlv.ac.uk/PDF/uwbs_WP006-99%20Goulding.pdf]. 1999. P. 22.
14. **Inerviu su B. Glascriu** [<http://www.groundedtheory.com/rams/gt1.ram>].
15. **Jeon Y. H.** The Application of Grounded Theory and Symbolic Interactionism. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*. 2004. Vol. 18, N. 3. P. 249–256.
16. **Kendall J.** Axial Coding and Grounded Theory Controversy. *Western Journal of Nursing Research*. 1999. Vol. 21. N. 6. P. 743–757.
17. **Luobikienė I.** *Sociologinių tyrimų metodika*. Kaunas: Technologija, 2002. P. 135.
18. **Pandit N.** *The Creation of Theory: a Recent Application of the Grounded Theory Method*. The Qualitative Report [<http://www.nova.edu/ssss/QR/QR2-4/pandit.html>]. 1996. Vol. 2. N. 4. P. 1–13.
19. *Symbolic Interactionism, Feminism and Lenses*. Grounded Theory Institute Forum [<http://www.groundedtheory.com/dcforum/general/296.html>]. 2006.
20. **Strauss A., Corbin J.** *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing grounded Theory (2nd ed.)*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2005. P. 312.
21. **Strauss A., Corbin J.** Grounded Theory Methodology: an Overview. *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 1990. P. 273–285.
22. **Strauss A., Corbin J.** Grounded Theory Research: Procedures, Canons, and Evaluative Criteria. *Qualitative Sociology*. 1990. Vol. 13. N. 1. P. 3–21.
23. **Walker D., Myrick F.** Grounded Theory: an exploration of Process and Procedure. *Qualitative Research*. 2006. Vol. 16. N. 4. P. 547–559.

SUMMARY

Grounded Theory is one of the most widely used methodologies in social sciences of modern days. Clear framing of the differences of two principal versions of Grounded Theory (Glaserian and Straussian) is the essential question when one wants to understand it and to make a Grounded Theory research.

Therefore in this paper Grounded Theory will be briefly presented and the differences of its two principal versions analyzed. At first the context of Grounded Theory origin and its contribution to the methodology of social sciences will be discussed. Then a coherent analysis of differences of both versions will be done. Historical aspects (the split between the two co-originators which influenced further development of the Grounded Theory methodology) will be discussed. Afterwards procedural discrepancies will be discussed. Ultimately the theoretical basis of Grounded Theory will be analyzed and its place among quantitative and qualitative research methods will be discussed. Focal attention in both topics will be given to the differences between the Glaserian and the Straussian versions. All the analysis of differences leads to the conclusion that the two versions of Grounded Theory can be treated as two substantially distinct methodologies.